



basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

LARA 2013

MEMORANDAMU

MARAGA: 80

Memorandamu uyu u na masiatari a 24.

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**VHURENDI HO RANDELWAHO/GUDELWAHO****MBUDZISO 1 (Mbudziso ndapfu)****VHUNGOHO NA VIVHO – TR Ratshitanga**

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re magumoni a memorandamu uyu.

KUAVHELWE KWA MARAGA

Zwi re ngomu : Z= 7 Maraga
Luambo : L= 3 Maraga

PHINDULO NDAVHELELWA

Zwifanyiso zwa muhumbulo ndi ndila ine murendi a i shumisa u tama vhurendi hawe uri vhu vhe ho thoswaho/pfumaho nga u shumisa figara dza muambo dzo fhambanaho, sa mametafore, mafanyisi na mamuthufhadzi. Thalutshedzo ya tshirendo ndi zwine tshirendo tsha amba zwone, kana mulaedza une ra u wana kha tshirendo musi ro tshi vhala u bva mathomoni u swika magumoni atsho.

Murendi u bveledza muhumbulo wa uri vhungoho ndi tshithu tshine tshi sa fhenywe nga tshithu naho vhu tshi dzulela u lwa na vivho, fhedzi-ha vivho li dzulela u kundwa nga vhungoho. U bveledza muhumbulo uyu, murendi o shumisa figara dza muambo dzi tevhelaho:

Kha vese/mutaladzi 1, murendi u shumisa limetafore 'Vhungoho na vivho ndi tshimange na mbevha.' Murendi hafha u khou amba uri vhungoho na vivho ndi zwithu zwine zwi sa andane na luthihi.

Vese/mutaladzi 2, murendi u shumisa liambele 'Nge zwothe mulilo zwi sa okelani' Hezwi zwi amba uri vhungoho (zwivhuya) na vivho (vhuvhi) a zwi andani/thusani.

Kha vese/mutaladzi 3, ho shumiswa limetafore na lifanyamuthu 'Vivho ndi vhulada, vhungoho ha amba la revha,' Zwi amba uri vivho li a vhaisa fhedzi-ha na u vhaisa halo, vhungoho ha amba li fhelelwa nga vhuhali.

Vese/mutaladzi 5, limethafore 'Mutshilitshili wa vivho ndi vhutsilu,' Hezwi zwi amba uri vivho tshalo lo ditika nga zwi sa vhuedzi/u sa thanya.

Vese/mutaladzi 7, lifanyamuthu 'Tsha vivho ndi u gungula na u fara nga mbilu'. Wa vivho tshawe ndi u dzulela u vhilahela na u vhenga vhainwe, izwo iteli zwi zwone zwiito zwi tambudzaho vhathu vhavhi/vha vivho.

Vese/mutadzi 8, lifanyisi/lifanyamuthu, 'Ngeno vhungoho vhu tshi li hada sa khwivho.' Murendi u fanyisa u kunda ha vhungoho vhu tshi kunda vivho u fana na musi muthu a tshi hada khwivho.

Vese/mutaladzi 9, limethafore 'Mudzia u vhivha hothe ndi mulambilu', Muthu a vhangaho zwithu zwothe u dzula a si na mutakalo.

Kha vese/mutaladzi 13, limetafore 'Vhungoho ndi tshiphiri tshau vhumbaro muthu na shango'. Vhungoho a hu na ane a nga vhu talukanya vhunga sa tsiko ine ya kondela muthu u i pfectesa.

Vese/mutaladzi 18, 'limethafore 'Vhunga tshira tshau ndi hone vhutsilu'' Zwi amba uri muthu zwi mu vhaisaho ndi u sa thanya.

Murendi o kona u shumisa zwifanyiso zwa muhumbulo nga ndila i fushaho lune zwa kona u tuuwedza thalutshedzo ya tshirendo.

[10]

MBUDZISO 2 (Mbuziso pfufhi)

- 2.1 'Nzanyo'.√ (1)
- 2.2 U tama u tsireledzea vhukuma kha zwivhi zwa shango/malwadze a lino shango.√ (1)
- 2.3 Ndi wa u tshila a tshi ila zwivhi zwine a tangana nazwo vhutshiloni uri a vhe na muvhili wo takalaho.√√ (2)
- 2.4 Hai, u tama a tshi tsireledzea kha zwivhulahi zwa vhutshilo/U tama u diilisa kha zwivhi zwa lino shango.√√ (2)
- 2.5 Lifanyisi √ : u fanyisa u tata vhuvhi kha vhutshilo hawe u fana na u iliswa ha mudzadze ane a kha di bva u beba kha zwithu zwinzhi.√ (2)
- 2.6 Ee √, ngauri vhutshilo ho dala zwithu zwo fhambanaho zwine wa sa diilisa khazwo zwi fhedza zwo u vhulaha/zwo u shela malwadze.√ (2)

[10]

MBUDZISO 3 (Mbuziso pfufhi)

- 3.1 'Mutwa'.√ (1)
- 3.2 Vha thakha muthu khole, zwi siho khavho ngauri zwi vha zwi siho mbiluni dzavho.√ (kana zwiñwevho zwi tendiseaho) (1)
- 3.3 Ndi wa u thanyela vhathu vha daho kha rine vha tshi nga vha a ri funa ngeno zwi siho khavho hu u toda u ri dzhenisa khomboni.√√ (2)

- 3.4 Ee √, ngauri ipfi 'zwinguni' li disa tshifanyiso tsha u kungela muthu zwiliwani hu u ḥoda u mu dzenisa milingoni/khakhathini/khomboni. √ (2)
- 3.5 Lifanyisi √ – U fanyisa u halifha ha muthu a sa ḥodiho u dzheniswa khomboni sa mbeda ya vhuhali musi yo diniwa/levhelwa.√ (2)
- 3.6 Ee √, ngauri vhutshiloni ho dala vhathu vha ḥaho kha rine vha tshi nga vha a ri funa, ngeno zwi siho khavho, hu u ḥodou ri vhulaha/u ri dzhenisa milingoni (kana zwinwevho zwi tendiseaho).√ (2)
[10]

MBUDZISO 4 (Mbudziso pfufhi)

- 4.1 'Khuba'.√ (1)
- 4.2 Uri ha tshe na nungo dze a vha e nadzo kale a sa athu farwa nga dwadze tshifu.√ (1)
- 4.3 Ndi wa uri dwadzetshifu (HIV/Aids) li tambudza muthu nga ndila i vhavhaho vhukuma lune zwa vho pfisa vhutungu. √√ (2)
- 4.4 Hai, wo vha u tshi ofhisa ngauri ri pfa u pfi wo shanduka tshiguru.√√ (2)
- 4.5 Ndi ḥiedzamuthu/lifanyamuthu ngauri vhutshilo a vhu fi hu fa muthu.√√ (2)
- 4.6 Ee, ngauri u a onda a fhelela sa tshisibe, a sala a si tshe na na nungo, sa zwine ra zwi vhona kha vhathu vha tambudzwaho nga dwadze ili/U shaya kana u fhelewa nga mutakalo.√√ (2)
[10]

VHURENDI VHU SONGO GUDELWAHO/RANDELWAHO**MBUDZISO 5 (Mbudziso ndapfu)****KHA KHOMISHINI YA VHUNGOHO NA VHUPFUMEDZANI (TRC): LR Ndhlovu**

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re magumoni a memorandamu uyu.

KUAVHELWE KWA MARAGA

Zwi re ngomu : Z= 7 Maraga

Luambo : L= 3 Maraga

PHINDULO NDAVHELELWA

Zwiga zwa u vhala ndi zwiga zwine murendi a zwi shumisa kha mitaladzi/vese tshirendoni tshawe u vhekanya mihumbulo, khathihi na u bveledza thalutshedzo ya tshirendo. Zwiga hezwi zwi dovha hafhu zwa langa mutevhetsindo wa tshirendo ra vho kona u pfectesa thalutshedzo, vhudipfi na thouni ya itsho tshirendo. Zwiwe zwa zwiga ndi tshithoma (.), tshivhudzisi (?), khoma (,), tshigarukela (!), semi-kholoni(;), na zwiwe.

Thalutshedzo ya tshirendo ndi zwine tshirendo tsha amba zwone.

Kha tshirando itsi murendi o shumisa zwiga zwi tevhelaho u bvisela khagala thalutshedzo:

- Kha mitaladzi/vese 1, ho shumiswa tshivhudzisi u vhudzisa mbudziso i sa ḥoda phindulo. Murendi u ḥoda u ḥivha zwine Khomishini ya Vhungoho na Vhupfumedzani ya vha zwone; u khou itela Khomishini khaedu ya uri mushumo mungafha i ḥo u kona naa?
- Kha mitaladzi/vese 4, murendi o shumisa tshithoma u vhina muhumbulo wa u sumbedza uri TRC i na vhungoho vhu sa solisei na u sa kombama-kombama.
- Mitaladzi/vese 5, ho shumiswa tshivhudzisi u vhudzisa mbudziso i sa ḥodi phindulo. Murendi na hanefha u ḥoda u ḥivha uri Khomishini ya Vhungoho na Vhupfumedzani yone iñe yo tou itisa hani. Vhuvha hayo ndi vhufhio? Hone i na maanda a u bvisela ngoho khagala? Murendi u a timatima.
- Kha mitaladzi/vese 8, murendi u shumisa khoma vhukati ha mitaladzi u vhumba khesura (u awedza muvhali uri a kone u bvela phanda na muhumbulo muswa wa u bvela khagala ha u farelana). Mafheloni a vese/mitaladzi wonoyu, murendi u shumisa tshithoma u vhina mihumbulo ya zwe Khomishini ya Vhungoho na Vhupfumedzani ya ita zwone.
- Kha mitaladzi/vese 10, murendi u shumisa khoma u sumbedza uri muhumbulo a wo ngo fhelela/khunyelela vhunga vharwe vhathu vho kundelwa u bvisela khagala zwiphiri zwavho phanda ha Khomishini heyi.
- Mitaladzi/vese 12, murendi o shumisa khoma u sumbedza uri muhumbulo wa uri Khomishini heyi yo tana/bvisela khagala vhathu zwi tshi ya nga vhuhulu havho a wo ngo fhelela – hu tshe na zwinzhi zwo dzumbamaho.

- Kha mutualadzi/vese 13, murendi o shumisa tshithoma u vhina mihumbulu ya uri naho vhaiwe vha songo bvisela khagala zwiphiri zwavho na u tanwa ha vhathu nga Khomishini zwi tshi ya nga vhuhulu ha vhathu, vhothe vha do bviselwa khagala buguni ya ngoho/bivhilini.

Murendi o kona u shumisa zwiga zwa u vhala nga ndila ine zwa tutuwedza thalutshedzo ya tshirendo itshi – ngoho i a kondzwa bviselwa khagala, honé yone i tshi vhofholola na u pfumedzanya vhathu.

[10]

MBUDZISO 6 (Mbudziso pfufhi)

- 6.1 - Vese 2,'Vhungoho vhu shayaho vhułudzełudze'.√√
- Vese 3,Vhungoho ha Łayo dzi si na mapeta'.√√ (nthihi ya dzenedzi) (2)
- 6.2 Hai. Mutualadzi/vese 10: 'Naho vhaiwe zwavho zwiphiri vho lołela', u amba uri vhaiwe a vho ngo amba ngoho kana zwiphiri zwavho.√√ (2)
- 6.3 Ndi wa uri TRC yo Łasulula/tana vhuada ha bvela khagala naho hu na ndingedzo dza u vhu Łzumbamisiwa/thithiedza.√√ (2)
- 6.4 Liedzamuthu/łifanyamuthu ngauri 'vhungoho na vhupfumedzani' vhu khou Łzhiwi sa müthu a tshilaho nahone zwi vho ambadzwa zwiito zwi fanaho na zwa muthu.√√ (2)
- 6.5 Ee, ngauri TRC yo bvisela khagala vhuada he ha vha ho dzumbamiswa kha muvhuso wa tshitālula, ya dovha ya ita uri vhathu vha tshaka dzo fhambanaho vha konane/naho vhaiwe vhathu vha tshi kha di hanelela kha u dzumba ngoho heyi.√√ [10]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA A:

30

KHETHEKANYO YA B: NGANEA**MBUDZISO 7 (Mbudziso ndapfu)*****TSHI DO LILWA – NE Phaswana***

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re magumoni a memorandamu uyu.

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Arali e kha khoudu 6–7 (11 – 15) u wana maraga 4
- Arali e kha khoudu 4–5 (8 – 10) u wana maraga 3
- Arali e kha khoudu 1–3 (1 – 7) u wana maraga 2

ADENDAMU**PHINDULO NDAVHELELWA**

Marangaphanda

Thero ndi zwine muñwali a vha a khou rera nga hazwo kana muhumbulo muhulwane wa mafhungo buguni. Ri i wana musi ro vhala mafhungo a bugu u bva mathomoni u swika i tshi fhela/ngeletshedzo ine muñwali a ḥodou swikisela vhavhalu yone nga mafhungo awe buguni.

Mutumbu

Thero ya nganea iyi ndi ya uri vhuhovheleli ho kalulesaho na vhugevhenga zwi a wedza muthu khomboni. Mafhungoni haya ri pfa nga ha magevhenga Vho-Luvhone, Vho-Emeli na khonani dza Dzhalagoma vho wanululwa lune u dzumbama khavho a zwi tsha konadzea. Dzhalagoma o vha ambulula. Vha vho vhona tsha khwine hu tshi nga vha u tou dñekedzela kha mulayo kana vha tou divhulaha.

- Vho-Emeli ri wana vha na vhutamatama ho kalulesaho. Vha funesa zwithu zwa nthesa na zwine na munna wavho vha si kone u zwi swikelela.
- Zwenezwi zwi ita uri muñini hu vhe na zwikolodo zwinzhi.
- Zwikolodo zwenezwi vho vho ḥo balelwa u zwi badela.
- Thundu yavho i lila u rengiswa nga nthani ha u balelwa u badela zwikolodo.
- Vho ya banngani u ḥoda tshelede vha fhedza vha songo i wana.
- U vhona zwo ralo vha ya ha Luambo vhe vha dzhena nae tshikolo ane a vha ramabindu zwa di fhedza zwi tshi sea zwi tshi ḥanama.
- Musi vha tshi vhona zwithu zwi tshi khou kondā, Vho-Luvhone vha ḥoda thuso ya masheleni kha murathu wavho Dzhalagoma wa ḥigevhenga.
- Thuso iyo vha i lifha nga u ḥidzhenisa kha zwa vhugevhenga. Vho-Emeli vha rengisa mbanzhe Yunivesithi ya Venda ngeno munna wavho Vho-Luvhone vha tshi reilela magevhenga a tshi ya u homboka.

- Bindu *livhi* *la* Vho-Emeli *lo* *do* tshimbila zwavhu^{di}, na masheleni a tshi khou dzhena e manzhi, fhedzi vha *di* balelwa u badela zwikolodo.
- Tshiimo mu^di wa ha *Nethulwe* tsha shanduka. Vha thoma u tshila vhutshilo ha nthesa nga *nwambo* wa masheleni a dzenahao nga zwiito zwo vhifhaho.
- Naho zwo ralo a vho ngo fushea nga masheleni, vho *di* *toda* zwa ntha; zwikolodo zwa *di* *na* zwi tshi ya.
- Vho-Luvhone vho humbula u litsha mushumo nga u vhona kushumo kwavho kwa vhugevhenga ku tshi vha dzenisela masheleni.
- Vho-Emeli vha waniwa nga mapholisa vha tshi khou rengisa zwidzidzivhadzi Yunivesithi ya Venda vha vha fara, fhedzi vho fhedza vho rengululwa vha bva dzhele.
- Dzhalagoma na khonani dzawe vha ya khonferentsini Makwarela u ya u tangula goloi dza vhathe na tshelede ya munikelo.
- Dzhalagoma u dzenwa nga maya wa Mudzimu a ambulula vhuvhi ho^{te} he a vhu ita na khonani dzawe.
- Tshiphiri zwino tsha mbo bvela khagala: Magevhenga a wanululwa.
- Vha a farwa vha valelwa khothoni ngeno Dzhalagoma o vha *thanzi* ya muvhuso.
- Vhutamatama ha zwithu zwa nthesa na vhugevhenga vhu fhedza ho dzenisa khomboni Vho-Emeli na Vho-Luvhone.

Mapendelo

Muⁿwali o kona u bveledza theroy ya nganea iyi nga ndila i fushaho. Nangoho vhugevhenga a vhu yi thambo, a vhu vhuedzi tshaho.

[25]

MBUDZISO 8 (Mbudziso pfufhi)

TSHI DO LILWA – NE Phaswana

- 8.1 Vho ya u *toda* thuso ya tshelede banngani/Vho ya u *toda* thuso ya tshelede kha Luambo ane a vha ramabindu/na u *toda* thuso kha murathu wavho Dzhalagoma (mbili fhedzi).√√ (2)
- 8.2 Vho tendela Vho-Emeli vha tshi vha dzenisa kha milandi/zwikolodo nga u vha funesa zwithu zwa nthesa.√√ (2)
- 8.3 Ndi murathu na mukomana/Vho-Luvhone ndi mukomana wa Dzhalagoma.√√ (2)
- 8.4 Muⁿwali u khou bvisela khagala uri vhugevhenga na vhuhovheleli a zwi vhuedzi tshazwo/Vhathu kha ri fushee nga zwine ra vha nazwo.√√ (kana zwirivevho zwi pfalaho.) (2)

- 8.5 - Vha la na mapholisa/mafogisi.✓
 - Vha shumisana na vhoramilayo.✓ (2)
- 8.6 - Vhuvhili havho vha na maya wa vhugevhenga/vhutshinyi/vhutswotswi. ✓
 - Vhuvhili havho vha funesa tshelede i daho nga ndila mmbi.✓ (2)
- 8.7 Vho vha vha tshi khou humbula uri vha do wana tshelede nnzhi vha pfuma na u kona u badela zwikolodo/u itela u takadza mufumakadzi wavho.✓✓ (2)
- 8.8 Ndi nge a pfa n̄divhadzo ya Karios Ministries kha radio i tshi khou ramba vhathu vhothe uri vha de thabeloni, ene a delwa nga muhumbulo wa u ya u homboka tshelede ya munikelo na u tswa dzigoloi dza vha re kerekenei.✓✓ (2)
- 8.9 Vho farwa vha valelwa tshitokisini.✓ (1)
- 8.10 - U a kola nge a dzima Vho-Luvhone tshelede, fhedzi a vho ya a tshi vho toda u renga thundu dzavho musi dzi tshi khou ṭodou dzhiwa dza rengiswa nga vhang la zwikolodo.✓
 - U dovha a vha goswi ngauri o ri u vhona Vho-Luvhone vho halifha, a shavha nga luvhilo.✓ (2)
- 8.11 C/ Vho vha vha tshi divhiwa nga vhathu vhanzhi.✓ (1)
- 8.12 Hai, a vhu pfali. Vho-Emeli ndi vhone vho dzhenisaho munna wavho zwikolodoni nga vhutamatama havho ha madzanga ho kalulaho/ Mufumakadzi u tea u thusa u disa tshirunzi na thonifho muṭani.✓✓ (kana zwiñwevho zwi pfalaho). (2)
- 8.13 Ndo vha ndi tshi do tananedza tshigwevho tshiniwe na tshiniwe tshire nda do newa tshone tsha vhutshinyi he nda vhu ita/Ndo vha ndi si tsha do dovha nda didzhenisa kha vhugevhenga.✓✓ (kana zwiñwe zwi pfalaho). (3)[25]

MBUDZISO 9 (Mbudziso ndapfu)

BULAYO LO TALIFHAHO – AW Magau

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re magumoni a memorandamu uyu.

KUAVHELWE KWA MARAGA

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Arali e kha khoudu 6–7(11 – 15) u wana maraga 4
- Arali e kha khoudu 4–5 (8 – 1) u wana maraga 3
- Arali e kha khoudu 1- 3 (1 – 7) u wana maraga 2

PHINDULO NDAVHELELWA

Marangaphanda

Thero ndi zwine muñwali a vha a khou rera nga hazwo kana muhumbulo muhulwane wa mafhungo buguni. Ri i wana musi ro vhala mafhungo a bugu u bva mathomoni u swika i tshi fhela/ngeletshedzo ine muñwali a todou swikisela vhavhali yone nga mafhungo awe buguni.

Mutumbu

Thero ya nganea iyi i sumbedza uri vivho na vengo zwi fhedza two wedza muthu khomboni. Afha kha tshipida itshi tsha mafhungo ri pfa Vhamusanda Vho-Mphaga vha tshi khou amba na vhathu nga duvha la guvhanganu nga murahu ha musi ho wanululwa vhatovholi vha Vho-Lugisani vhe vha vha tshi khou vhanga dzikhakhathi Dovhoni.

Ri wana uri vhavenda Vho-Mandiwana, Vhamusanda Vho-Mukhootho na vhafunzi Vho-Mamidze vha na vengo na vivho kha Vho-Lugisani zwe zwa ita uri vha dzulele u vha tovhola.

- Hezwi zwi vhonala khoroni musi hu tshi khou sengiswa milandu, Vho-lugisani vha imelela ngoho.
- Vho-Lugisani vha imelela ngoho fhedzi na u lusa u disa mvelaphanda shangoni.
- Musi hu tshi khou sengiwa mulandu wa Sandani Mawelewele two ita uri Vho-Mandiwana na Vho-Mukhootho vha vha vhenge ngauri vha khou thithisa muo wavho khoroni.
- Vho-Lugisani vho dovha vha vhengelwa tsheo ye vha i dzhia kha mulandu wa Tshikweta we a ri o fhiselwa mudi nga Khumela Rabambukwa, vhone vha ri ndi ene muñe.
- Ri wana vha tshi vhengelwa hafhu u hana mitambo ya zwa sialala, vhone vha dzhenisa na ya musalauno.
- Vho-Mamidze vho vha na vengo kha Vho-Lugisani nge vha ri kha vha farele/hangwele Phundulu we a vha sukumedzela tshaloni tsha Muanalo.
- Vho-Mamidze vho dovha hafhu vha vha na vengo kha Vho-Lugisani kha uri Vho-Mariña ndi vhone vho lumaho Vho-Mmbi, hu si mmbwa Maphangule.
- Vengo na vivho zwa Vho-Mamidze na lugwada lwavho kha Vho-Lugisani zwi ita uri vha vha pulanele u tou vha nyelisa/bwela khunda.
- Vho-Lugisani vha lugiselwa tshiganame tsho shelwaho halwani uri vha nwe vha fe, ha vho fhedza ho nwiwa nga Bidzha a fhedza a lovha.
- Vha itisa uri Vho-Lugisani vha pfuluswe Tshiozwi vha ye Dovhoni.
- Vhafunzi Vho-Mamidze vha niwalisa luñwalo Tshammbenga lwa nga lwo niwalwa nga Vho-Lugisani, lu lwa u vhanga vhuhosi ha Dovhoni.
- Hezwi zwi luñanya Vho-Lugisani, Vho-Mphaga na Vho-Nyamalwela Singo.
- Vho-Lugisani vha vhulahelwa riwana Mukandangalwo nga Tshammbenga na khonani dzawe.

- Tshambenga u a farwa a ambulula tshiphiri tshothe.
- Vhamusanda Vho-Mphaga vha ita guvhangano lihulu li si na tsaleli, li la u pfufha Vho-Lugisani na u pandela vhatovholi vhavho vhothe shangoni. Na ngoho zwa ralo.
- Vengo, vivho na vhumbulu zwe Vho-Mandiwana, Vho-Mukhetho na Vho-Mamidze vha zwi itela Vho-Lugisani two fhedza two vha pandelisa mishumoni ye vha vha vhe khayo khathihi na shangoni.

Mapendelo

Muñwali o kona u bveledza theroy ya nganea iyi nga ndila i fushaho – vivho, vhutshivha na vhumbulu linwe duvha zwi la iwe muñe wazwo.

[25]

MBUDZISO 10 (Mbudziso pfufhi)

BULAYO LO TALIFHAHO – AW Magau

- | | | |
|-------|--|-----|
| 10.1 | - Vho amba mafhongo a u tamba bola.✓
- Vha gudisa vhatukana u reila goloi.✓ | (2) |
| 10.2 | Ndi ngauri vha divha uri vho vha vho renga nga rannda dza fumbili vha tshi itela uri Vho-Rabambukwa vha vhonwe mulandu. ✓✓ | (2) |
| 10.3 | Ndi likhotsimunene la Vho-Mphaga/Vhamusanda/musanda.✓✓ | (2) |
| 10.4 | Vha fana ngauri vhothe vha na vengo kha Vho-Lugisani na u vha na tshimbevha.✓✓ | (2) |
| 10.5 | - Ndi u imelela vha si na mulandu .✓
- U amba ngoho.✓
- Ndi u todha mvelaphanda shangoni.✓ (mbili dza dzenedzo) | (2) |
| 10.6 | Ndi wa u sumbedza uri vivho na vengo zwi a wedza khomboni/a zwi vhuedzi tshithu.✓✓ | (2) |
| 10.7 | Kwo vha kwa uri Vho-Lugisani vha khou ita uri tshelede i songo dzhena khoroni.✓✓ | (2) |
| 10.8 | Ndi nge vha sukumedzelwa tshaloni tsha Muanalo nga Phundulu.✓✓ | (2) |
| 10.9 | Vhothe vho pandelwa shangoni na zwiimoni zwavho.✓ | (1) |
| 10.10 | Vho-Sam Mamidze vho bvukululwa sa muthu ane a vha na tshituhu a sa vhavhaleli muthu.✓✓ | (2) |
| 10.11 | B/U pengisa Vho-Lugisani.✓ | (1) |

- 10.12 Ee, zwi a pfala ngauri muthu muñwe na muñwe u a hagala musi a tshi xelewla nga zwivhuya, a who yo ḥoda thuso huiñe fhethu sa zwe Vho-Nyamalwela Singo vha ita zwone vha tshi shavhela ha khaladzi avho Vho-Magekha .√√ (phindulo iñwe na iñwe i pfalaho/tendiseaho). (2)
- 10.13 - Arali ndo vhulahelwa iñwana ndo vha ndi tshi ḫo vhiga mulandu mapholisani uri vhavhulahi vha farwe.
 - Arali ndi tshi vhengelwa ngoho ndo vha ndi tshi ḫo isa phanda na u tshila ndi ngohoni ndi sa tendi mazwifhi.
 - Musi ndi tshi pomokiwa vhukhakhi he nda si ite ndo vha ndi tshi ḫo hana naho zwi tshi amba u ḫo dzhielwa zwine nda vha nazwo kana u tambudzwa.√√
 (Kana zwiñevho zwi pfalaho). Tshithihi tsha zwenezwo na thikhedzo.
- (3)
[25]

MBUDZISO 11 (Mbudziso ndapfu)

MAFELADAMBWA – NE Sigogo

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re magumoni a memorandamu uyu.

KUAVHELWE KWA MARAGA

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Arali e kha khoudu 6–7 (11 – 15) u wana maraga 4
- Arali e kha khoudu 4–5 (8 – 10) u wana maraga 3
- Arali e kha khoudu 1–3 (1 – 7) u wana maraga 2

PHINDULO NDAVHELELWA

Marangaphanda

Thero ndi zwine muñwali a vha a khou rera nga hazwo kana muhumbulo muhulwane wa mafhundo buguni. Ri i wana musi ro vhala mafhundo a bugu u bva mathomoni u swika i tshi fhela/ ngeletshedzo ine muñwali a ḥodou swikisela vhavhali nga mafhundo awe buguni.

Mutumbu

Thero ndi ya uri muthu ha ngo tea u sokou welawela zwithu nga nthia zwine a sa vhe na vhutanzi nazwo ngauri zwi fhedza two mu dzhenisa khomboni.

Mafhungoni haya Vho-Maemu na khonani yavho Vho-Sara vha khou amba nga ha Mawela ane Vho-Maemu vha sumbedza uri o thanya tshikoloni, ngeno mme awe Vho-Sara vha sa imi nazwo; vha ri u dinwa nga u sokou welawela mafhundo ane a si a ñivhe.

- Mawela ri wana a tshi sokou welawela zwithu.
- Ri pfa mme awe vha tshi ri nwana wavho vha a mudivha u sokou welawela zwithu musi vha tshi khou amba na khonanin yavho Vho-Sara.
- U tenda u dzhena kha dzikomiti dza yunivesithi ngeno a tshe kha nwaha wa u thoma.
- U vhona thevhe garatshini, atsina ngomu hu na mmbwa yo faho ine ya khou nukha, fhedzi zwi a mangadza a tshi dovha a tendelana na mme awe na makhadzi kha fhungo la nanga Vho-Muraga la uri a si mmbwa ndi phele.
- U dovha hafhu a tenda uri mmbwa iyo yo vha i songo fa, yo tou difisa naho o pfa munukho a vhona na madunzi.
- U tokonya makhadzi uri vho vha vho ya ngafhi musi vho bva vho ya u vhonisa ha nanga Vho-Muraga; izwi ho vha u toda mafhungs a mawa a thangu.
- Naho mme awe vho vha vha sa tod i u phula mafhungs a vhuloi, ene o sumbedza u takalela u a pfa, a tshi ri ene ha tsha vha nwana.
- Vho-Sara musi vha tshi ri Vho-Maemu ndi vhone vhe vha ri vhainwe vha do shumelwa hu si kale, Mawela o do sumbedza u ofha na u toda u divhesesa.
- U didzhenisa tshoth kha zwa vhutendatenda ha zwa vhuloi.
- U nwalela luinalo Tshisamphiri a tshi mu vhudza uri ha nga leli Khushumusi hayani ngauri u do vha o itela Vho-Maemu zwi songo daho.
- Mafhungs aya a swika ndevheni dza Tshimangadzo a sinyuwa zwi hulu lwe a swika a tshi vhudza mme awe.
- Mawela u toda makhomureidi a u mu thusa u fhisa mudi wa ha Lialama musi vho edela uri vha swele ngomu.
- Vho-Lialama vha mu fara vha muvalela nduni a fhedza a tshi da a tolwa nga vhathu.
- U farwa a tshi khou toda u fhisa mudi wa Vho-Maemu nga pitirolo.
- U fhedza o farwa nga mapholisa.
- Ugwevhelwa milandu yawe miraru na u dzula dzhele lwa miwaha ya fumbilimbili hu si na faini.

Mapendelo

Munwali o kona u bveledza theroy a nganea iyi nga ndila i fushaho – vhutenda tenda kha zwa vhuloi na u sokou didzhenisa kha zwithu zwi sa u kwami zwi vhangela muthu mafhanza a vho dzhena milingoni.

[25]

MBUDZISO 12 (Mbudziso pfufhi)

MAFELADAMBWA – NE Sigogo

- | | | |
|------|---|--------------------------------|
| 12.1 | <ul style="list-style-type: none"> - U fariwa ha nwana wavho Mawela.✓ - U fhelelwa nga tshikolo/vhumatshelo ha Mawela.✓ | (2) |
| 12.2 | Vha khou toda uri a vhofhololwe ngauri ndi vhone vho zwi itsaho uri a farwe.✓✓ | (2) |
| 12.3 | Vho-Matodzi ndi khaladzi a Vho-Ramasunzi/Ndi khaladzi na khaladzi.✓✓ | (2) |
| | Vhunye ha khandiso iyi ho vhaledzwa | Iyani kha siatari li tevhelaho |

- 12.4 Vho^{the} vha na vhutendatenda kha zwa vhuloi, ha itea tshithu mudini tshi songo doweleaho vha tenda kha uri tsho itwa nga muloi/vhaloi. ✓✓ (2)
- 12.5 - U konesa ha Mawela tshikoloni.✓
 - Vhutshivha ha uri vha do tavhanya vha shumelwa nga nwana.✓
 - U thavhiwa ha Ailwei nga mupfa wa mukavhavhe.✓ (2)
- 12.6 Vhathu kha vha litshe u sokou dzhenelela kha mafhungo ane vha si a divhe ngauri zwi fhedza zwo vha wedza khomboni. ✓✓ (2)
- 12.7 Vho-Ramasunzi vhone vho zwi vhona sa zwithu zwi si na tshinwe nga ngomu/zwi songo itwaho nga muloi/A vha tendi kha zwa vhuloi.✓✓ (2)
- 12.8 Vho pfa u pfi khaladzi avho Vho-Ramasunzi vho lala vho fhandwa nga libwa lo sinaho.✓✓ (2)
- 12.9 O fariwa a fhedza o fhelelwa nga vhumatshelo.✓ (1)
- 12.10 Muthu a tendaho kha Mudzimu, a sa funi dzikhakhathi, nahone muthu a sa sokou tendatenda kha zwithu zwine a sa zwi divhe/zwa vhuloi.✓✓ (2)
- 12.11 C/Vho-Matodzi na Vho-Sara vho lila nga maanda.✓ (1)
- 12.12 A vhu pfali ngauri vha a lutanya, vha amba mafhungo a songo teaho nwana Mawela e henefho.✓✓ (2)
- 12.13 Ndo vha ndi tshi do humbela pfarelo nda sa tsha dovha u didzhenisa kha mafhungo a sa nkwami, vhutendatenda kha zwa vhuloi na u tenda limuya la vhugevhenga ha u vhulaya li tshi ndzhena/Ndo vha ndi tshi do shandukisa kutshilele kwanga nda sedza vhutshilo nga ito la vhutali/lo tshaho ndi tshi itela vhumatshelo hanga. (kana zwinwevho zwi tendiseaho/pfalaho). ✓✓✓ (3)

THANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA B:

25

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA**MBUDZISO 13 (Mbudziso ndapfu)*****HA U TSA NDI HA U GONYA – LL Mafenya, NA Milubi******VHA DILINDE – NA Milubi***

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re magumoni a memorandamu uyu.

KUAVHELWE KWA MARAGA

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Arali e kha khoudu 6–7 (11 – 15) u wana maraga 4
- Arali e kha khoudu 4–5 (8 – 10) u wana maraga 3
- Arali e kha khoudu 1–3 (1 – 7) u wana maraga 2

PHINDULO NDAVHELELWA**Marangaphanda**

- Mufhindulano ndi nyambedzano ine ya vha hone vhukati ha vhatambi vha tshi amba nga u sielisana nga tshavho.
- Nyito ndi zwine vhatambi vhenevho vha khou ita zwone kana zwiitei zwi bveledzwaho nga vhatambi afho tshiteidzhini.
- Thero ndi muhumbulo muhulwane une ra u wana buguni u bva i tshi thoma u swika i tshi fhela.

Mutumbu

- Thero ya dirama iyi ndi ya uri vhanna vha tea u fulufhedzea siani la lufuno.
- Hezwi zwi bviselwa khagala nga nyambedzano na nyito dza vhatambi diramani iyi.
- Vho-Funani a vha fulufhedzei siani la lufuno kha mufumakadzi wavho Vho-Thina.
- Hezwi zwi vhonala musi vho ya mutanganoni wa zwa masheleni Piñori.
- Vho do amba mutanganoni nga ndila yavhudzi lwe Wanani a vho pfa a tshi vho vha funa, lune a vho funa na u ita zwa vhudzekani navho.
- Vho do ya restuarenthe ya Superdiner he vha nwa waini zwa ita uri vha vho ita zwa vhudzekani.
- Wanani o do tütuwedziwa nga khonani yawe Kani uri a ise phanđa muhumbulo wa u ita zwa vhudzekani na Vho-Funani.
- Vho-Funani vha wela nga thoho vha sa divhi uri Wanani u na AIDS.
- Nga madekwana hodelani ya Waterfront vha ya rumuni vhothe u ita zwa vhudzekani.
- Wanani u bvisa khondomu uri Vho-Funani vha i shumise musi vhe kati na u ita zwa vhudzekani.

- Vho-Funani u vhona izwo, vha vhona u nga Wanani ndi muthu a dīthogomelaho vhukuma.
- Hezwi two ita uri vha ite zwa vhudzekani vhu songo tsireledzeaho.
- Vha tshi humela hayani mufumakadzi wavho Vho-Thina vha vha vhudzisa uri vho pfa u pfi Wanani ane a vha na AIDS o vha a tshi khou monamona tsini navho. Izwo two do tshuwisa Vho-Funani nge vha dīvha uri vho ita zwa vhudzekani vhu songo tsireledzeaho na Wanani.
- Two ita uri Vho-Funani vha mbo di shavhela bungani vha tshi khou ofha uri Wanani a nga vha o vha shata AIDS.
- Hezwi twothe vho zwi wana nge vha si fulufhedzee kha mufumakadzi wavho siani la lufuno.

Mapendelo

- Muniwali o kona u bvisela khagala mufhindulano na nyito nga ndila ine zwa fhedza two bveledza therero lu fushaho dīrama iyi – u sa fhulufshedzea ha vhathu na u sa dītsireledza kha sia la vhudzekani zwi dīsa masiandaitwa a zwililo na u shenganya maño.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA B: 25

MBUDZISO 14 (Mbudziso pfufhi)

HA U TSA NDI HA U GONYA – LL Mafenya na NA Milubi

KANI-HA VHA TOU DILWELA – NA Milubi

- 14.1 - Ndi u fariwa ha vhathu vho khakhaho vha fhedza vha bviswa ha pfi vhuțanzi a vhu fushi.✓
 - Ndi musi vhathu vha tshi ita zwine vha funa vha ri ndi demokirasi.✓
 - Ndi u tambudzwa ha vhafumakadzi na vhana.✓ (zwivhili fhedzi). (2)
- 14.2 Ndi musi vhe ofisini ya vhashumelavhapo vha tshi khou nwa tie.✓✓ (2)
- 14.3 Zwi yelana ngauri hothe vhathu vho khakhaho vha khou newa beili kana vha bviswa nge ha pfi vhuțanzi a vhu fushi – ndi ngazwo vha tshi khou tereka/gwalaba.✓✓ (2)
- 14.4 Vha fana kha la uri vhothe vha khou ima na muhumbulo wa u sa tenda vhakhakhi vha tshi newa beili .✓✓ (2)
- 14.5 Ndi u imbiswa vhathu na u livhuwa vhana vha tshikolo vho bvaho nga vhuñzhi na u sumbedza uri vhafumakadzi vha tea u vhofholowa kha thambulo ine vha vha khayo.✓✓ (2)

- 14.6 Ndi wa u lwela u ḥthonifhiwa ha pfanelo dza vhafumakadzi na vhana.✓✓ (2)
- 14.7 Ndivho ndi ya uri vhathu vha tea u ḥthonifha pfanelo dza vhafumakadzi na vhana.✓✓ (2)
- 14.8 O huvhadzwa nga vhafumakadzi nga zwiiali zwo fhambanaho.✓✓ (2)
- 14.9 Uri vhafumakadzi a vha ḥodi u khakheliwa, vha khakheliwa na vhone vha a dina/halifha/lifhedza.✓✓ (2)
- 14.10 Ee, vha tea u farwa vha sa ḥnewe beīi nahone vha fhiwe tshigwevho tshi vhonalaho.✓✓ (2)
- 14.11 Hai/a zwo ngo tea ✓, zwiito zwo raloho zwo vhifha u itwa vhathuni nahone mulayo u lwa nazwo/A zwi na vhuthu ngomu.✓ (2)
- 14.12 Ndi ha u takala uri zwiito zwa u tambudza vhana na vhafumakadzi ndi hone zwi tshi ḥdo fhungudzea kana zwa fhela tshothe/ndi u pfela vhutungu vhafumakadzi na vhana vhane a tama uri ngavhe zwine vhagwalabela zwone zwi tshi swika magumoni.✓✓✓ (zwiniwe na zwiniwe zwi pfalaho/tendiseaho). (3)

THANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA B: 25

MBUDZISO 15 (Mbudziso ndapfu)

MILOMO YA NUKALA – MP Nefefe

KHA VHA DZHIELE NZHELE: Vha shumise adendamu iyi khathihi na rubriki i re magumoni a memorandamu uyu.

KUAVHELWE KWA MARAGA

Maraga dza tshivhumbeo na luambo dzi avhelwe nga ndila i tevhelaho:

- Arali e kha khoudu 6–7 (11- 15) u wana maraga 4
- Arali e kha khoudu 4–5 (8 - 10) u wana maraga 3
- Arali e kha khoudu 1- 3 (1 - 7) u wana maraga 2

ADENDAMU

PHINDULO NDAVHELELWA

Marangaphanda

- Mufhindulano ndi nyambedzano ine ya vha hone vhukati ha vhatambi vha tshi amba nga u sielisana nga tshavho.
- Nyito ndi zwine vhatambi vhenevho vha khou ita zwone kana zwiitei zwi itwaho nga vhatambi musi vha tshireidzhini.

- Thero ndi muhumbulo muhulwane une ra u wana buguni u bva i tshi thoma u swika i tshi fhela.

Mutumbu

- Thero ya dirama iyi yo disendeka kha zwa u tambudzwa ha vhana na vhafumakadzi. Muñwali u kaidza vhokhotsi uri kha vha litshe u tambudza vhana na vhafumakadzi ngauri zwi do fhedza two vha dzhenisa khomboni.
- Hezwi muñwali u zwi bveledza nga mufhindulano na zwiito zwa vhatambi.
- Vho-Bukuña vha tshi vhuya hayani vha sema Tsumbedzo na u mu rwa nge a si sheledze miri.
- Vho-Takalani vha tshi lingedza u mu lamulela, vha a vha hambekanya na u ḥoda u vha rwa.
- Vha tambudza Ntshengedzeni lwa vhudzekani lufherani lwa u edela.
- Vha mu shushedza nga uri vha do mu vhulaha arali a khakha a zwi vhudza muthu.
- Muofhe khonani yawe u a mu vhudzisa zwine zwa khou mu dina, fhedzi a si ambe a tshi shavha hone u vhulawa nga khotsi awe.
- Vha halifhela Tsumbedzo na u mu semekanya musi vha tshi wana o dzula na mme awe Vho-Takalani na khaladzi Ntshengedzeni; izwi ho vha u shavha uri vha do divha mafhungo avho.
- Vho-Takalani na Tsumbedzo vha lingedza u vhudzisesa Ntshengedzeni zwi mu dinaho vha tshi itela u mu thusa, fhedzi zwe vhutoto.
- Vhadededzi vhawé vha lingedza u mu vhudzisa nga ha thaidzo yawe a sokou flumula nayo.
- Vho-Takalani na Vho-Bukuña vha swika hune vha vhidziwa tshikoloni u tandulula thaidzo ya Ntshengedzeni ine a sa ḥode u i bula.
- Ntshengedzeni u ḥodou mila mabodelo a difela nga nthani ha thaidzo ine a vha nayo.
- Vhadededzi vha eletshedza Vho-Takalani uri vha ise Ntshengedzeni ha vhashumelavhapo vha do wana thuso hone.
- Mushumelavhapo u vha ñwalela lunwalo lwa uri Ntshengedzeni a ye u tolwa nga dokotela, u bva afho vha ye u vhiga mulandu mapholisani.
- Nge Vho-Takalani vha wanulusa uri Ntshengedzeni o vhifha muvhilini, vha swika hayani vha tshi vhudzisa Vho-Bukuña nga ha mafhungo haya.
- Vho-Bukuña vha halifha zwihiulu he vha rwa Vho-Takalani nga danda vha fhedza vha vha tumba nthia vha likita nga mafeisi.
- Vha fhedza vho waniwa nga mapholisa vha farwa.
- Vho-Bukuña vha sengiselwa milandu yavho mivhili vha fhedza vho gwevhelwa u dzula dzhele lwa vhutshilo havho hothe.
- Hezwi two itiswa nge Vho-Bukuña vha tambudza mufumakadzi na vhana lwa tshituhu.

Mapendelo/Magumo

Munwali o kona u shumisa mufhindulano na nyito nga ndila ine zwa fhedza two bveledza therero lu fushaho dirama iyi – u tambudza vhafumakadzi na vhana zwi dzhenisa vhanna na vhokhotsi thambuloni i sa takuwi.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA B: 25

MBUDZISO 16 (Mbudziso pfufhi)**MILOMO YA NUKALA – MP Nefefe**

- 16.1 Vho-Buku^{ta} vho tambudza nwana wavho Ntshengedzeni lwa vhudzekani, vha dovhafhu vha mu tshinya.√√ (2)
- 16.2 Vho eletshedza uri Ntshengedzeni a iswe ha mushumelavhapo u wana thuso hone.√√ (2)
- 16.3 Vho-Ratshisuka, sa Vho-Buku^{ta}, vho no di farwa na vhone nga murahu ha musi vho tambudza nwana wavho lwa vhudzekani.√√ (2)
- 16.4 Vho-Buku^{ta} vha tshila vha tshi tambudza vhana vhavho na mufumakadzi, ngeno Vho-Takalani vha tshi lingedza u tsireledza vhana vhavho tshifhinga tsho^{the} musi vha tshi vhona zwine Vho-Buku^{ta} vha khou ita.√√ (2)
- 16.5 Vho-Buku^{ta} vho ri vha tshi khou sengiswa vha sa divhone mulandu, mutshutshisi a vha vhona mulandu kha u rwa na u tambudza nwana wavho lwa vhudzekani a vha gwevhela u dzula dzhele lwa vhutshilo havho ho^{the}.√√ (2)
- 16.6 Ndi wa u sasalandza/u lwa na matudzi a itwaho nga vhokhotsi mitani yavho/ vhana vha vhasidzana vha tea u amba arali vhokhotsi avho vha tshi khou tambudzwa lwa vhudzekani√√ (2)
- 16.7 Ndi ya uri vhokhotsi kha vha litshe mafhungo a u tambudza vhana na vhafumakadzi.√√ (2)
- 16.8 Ntshengedzeni o fhedza o vha na thumbu, a fhedza o fhelelwa nga tshikolo.√√ (2)
- 16.9 Vho-Buku^{ta} zwa u fariwa havho nge vha tambudza vhana na mufumakadzi vha tea u zwi kondelala ngauri vho tou diitela.√√ (2)
- 16.10 Hai, lwo vha lwo sumbedza uri Ntshengedzeni ndi muthu wa thovhela nga miwedzi mivhili.√√ (2)

- 16.11 Zwi sumbedza mufumakadzi wa lufuno a t̄honifhaho pfanelo dza vhana vhawe vhe a tou beba/u beba a si u ka muroho.✓✓ (2)
- 16.12 Ndi pfa ndi songo takala/ndi pfa vhutungu musi Ntshengedzeni a tshi tambudziwa lwa vhudzekani nga khotsi awe ngauri ndi vhone vhane vha tea u mu tsireledza. ✓✓✓ (kana zwinwevho zwi pfalaho). (3)

THANGANYELO YA KHETHEKANYO IYI YA C: 25
MARAGAGUTE: 80

RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MBUDZISO NDAPFU KHA VHURENDI

KHOODU	7 Vhuswikeleli ha nthesa 80–100%	6 Vhuswikeleli ha nthā 70–79%	5 Vhuswikeleli ho dziaho 60–69%	4 Vhuswikeleli vhu fushaho 50–59%	3 Vhuswikeleli ho linganelaho 40–49%	2 Vhuswikeleli ha fhasi 30–39%	1 U sa swikelela 0–29%
Zwi re ngomu na luambo	<p>-U t̄alutshedza thoho lwa vhudzivha, zwipida zwothe zwe kwamiwa lu fushaho.</p> <p>-Phindulo yo vhewaho lwa nthā nthesa: 90%+. Phindulo yo vhewaho lwa nthesa: 80 – 89%.</p> <p>-Mihumbulo minzhi yo dziaho i khou tandavhudzwa ya tikedzwa u bva kha tshirendo.</p> <p>-U pfesesa lwa nthesa kha lushaka holwu lwa maiwalwa na tshirendo.</p> <p>-Mafhuno a re na ndunzhendunzhe.</p> <p>- Mathomo na magumo zwohvudi.</p> <p>- Mihumbulo yo vhekanywa na u fhaṭwa zwohvudi</p> <p>-Luambo, khalo na tshitaila zwe lulamaho nahone zwe teaho ndivho.</p> <p>Likumedzwa ḥhvudi.</p>	<p>-U t̄alutshedza thoho lu rē nthā ha ndinganyo, zwipida zwothe zwe kwamiwa lu vhuedzaho.</p> <p>-Phindulo yo fhelelaho.</p> <p>-Mihumbulo minzhi i pfalaho yo ḥnewa, ya tikedzwa zwohvudi u bva tshirendoni.</p> <p>-U pfesesa havhudisa ha lushaka lwa maiwalwa na tshirendo.</p> <p>-Phindulo yo dzudzanywa zwohvudi.</p> <p>-Mathomo na magumo zwohvudi.</p> <p>-Mafhuno na kuhumbulele zwi a tevhega nga vhulelu.</p> <p>- Luambo, khalo na tshitaila zwe lulamaho nahone zwe teaho ndivho.</p> <p>Likumedzwa ḥhvudi.</p>	<p>-U sumbedza u pfesesa ho khetheaho nahone o t̄alutshedza thoho zwohvudi.</p> <p>-Phindulo i no dī pfala yo ḥnewa.</p> <p>-Miñwe mihibumbulo i pfalaho yo ḥnewa, hone i si yothe nahone i songo tikedzwa nga ndila yo lavhelelwaho.</p> <p>-Hu na tsumbo ya u pfesesa lushaka lwa maiwalwa na tshirendo.</p> <p>-Tshivhumbeo tshi re khagala na nyelelo ya mafhuno a pfalaho.</p> <p>-Marangaphanda na magumo na dziriwe phara zwe dzudzanyiwaho zwohvudi i re na ndunzhendunzhe.</p> <p>-Nyelelo ya phindulo i a kona u tevhelea.</p> <p>- Luambo, khalo na tshitaila hunzhi zwe lulama.</p>	<p>-U t̄alutshedza thoho lwa khwine a hu ngo kwamiwa zwipida zwohvudi.</p> <p>- Hu na dziriwe mbuno dzavhuđi dzi tikedzwa thoho.</p> <p>-Vhunzhi ha mafhuno o tikedzwa, fhedzi kanzhi lu sa tou tendisea.</p> <p>-Mutheo wa kupfeselwe kwa lushaka lwa mariwalwa na tshirendo zwi hone.</p> <p>- Dziriwe tsumbo dza tshivhumbeo.</p> <p>- Phindulo i ḥtahela nyelelo yo dzudzanyiwaho zwohvudi i re na ndunzhendunzhe.</p> <p>-Vhukhakhi vhutuku kha luambo, khalo na tshitaila a zwi tei ndivho ya kuñwalele kwa akademi.</p>	<p>-Ndingedzo zwadzo dza u fhindula mbudziso.</p> <p>-Phindulo i tana u pfesesa hu songo yelaho kule na thoho.</p> <p>-Mihumbulo a i kholwisi nahone hu na u tikeda u bva tshirendoni hutuku.</p> <p>-Mugudi ha ngo pfesesa lushaka lwa maiwalwa na tshirendo itsho na kathihi.</p> <p>-Phindulo i tana vhupulani ho khakheaho.</p> <p>-Mafhuno ha ngo tevhekanza zwohvudi.</p> <p>-Hu na tsumbo dza vhukhakhi ha luambo. Khalo na tshitaila a zwi tei ndivho ya kuñwalele kwa akademi.</p>	<p>-U sa pfesesa thoho.</p> <p>-Phindulo i na ndovhololo nahone tshiñwe tshifhinga i tshi amba zwe bvaho.</p> <p>-Muhumbulo a wo ngo ya kule, ḥtalutshedzo yo</p> <p>-U pfesesa lushaka na tshirendo ha fhasisa.</p> <p>-Likumedzwa la fhasi nahone li tahelaho vhupulani, zwa mbo thithisa nyelelo ya mafhuno.</p> <p>-Vhukhakhi ha luambo na tshitaila tshi si tshone zwi ita uri tshipida tsha mariwalwa hetshi tshi sa bvelele nahone tshitaila a tshi elani na ndivho ya u ḥnwala ha akademi.</p>	<p>-Phindulo i na vhushakanyana na thoho fhedzi mafhuno ha tevhelelei, kana o tou bva tshothe.</p> <p>-Ndingedzo ya fhasisa ya u fhindula mbudziso. Mbuno thukhu dzo riwalwaho a dži na thikhedzo kha tshirendo.</p> <p>-U pfesesa lushaka na tshirendo ha fhasisa.</p> <p>-Zwi a konđa u amba uri thoho yo fhindulwa.</p> <p>- A hu na tsumbo ya vhupulani.</p> <p>- Luambo lwa fhasisa. Tshitaila na khalo zwe khakheaho.</p> <p>- A hu na ndunzhendunzhe.</p>

RUBRIKI YA U MAKU MBUDZISO NDAPFU KHA NGANEA NA DIRAMA: 25

Kha vha dzhiele nzhle phambano i re kha kuavhele kwa maraga kha tshivhumbeo na zwi re ngomu

KHOODU NA KUAVHELE KWA MARAGA		ZWI RE NGOMU (15)		TSIVHUMBEO NA LUAMBO (10)
		Utalutshedza thoho. Vhudzivha ha mihumbulo, u tikedza na u pfectesa tshibveledzwa.		Tshivhumbeo, nyelelo i re na ndunzhendunzhe na likumedzwa. Luambo, khalo na tshitaila two shumiswaho kha phindulo.
<i>Khoudu 7</i> 80–100%	Vhuswikeleli ha nthes Maraga: 12–15	<ul style="list-style-type: none"> U talutshedza thoho lwa vhudzivha, zwipida zwehe two kwamiwa nga vhudalo. Phindulo ya nthentesasa: 90%+. Phindulo ya nthesa: 80 – 89%. Mihumbulo minzhi ya vhudzivha i tikedzwa u bva kha tshibveledzwa. U pfectesa ha nthesa ha lushaka lwa mariwalwa na tshibveledzwa. 	Vhuswikeleli ha nthes Maraga: 8–10	<ul style="list-style-type: none"> Tshivhumbeo tshi re na ndunzhendunzhe. Marangaphanda na magumo zwa nthesa. Mihumbulo ya dzudzanywa zwavhu di nahone yo fhatwa zwavhu di. Luambo, khalo na tshitaila two vhibvela, zwi a nyanyula nahone two lulama.
<i>Khoudu 6</i> 70–79%	Vhuswikeleli ha nth Maraga: 11	<ul style="list-style-type: none"> U talutshedza thoho lwa nthha ha ndinganyo, zwipida zwehe two kwamiwa lwo linganaho. Phindulo yo dodombedzwaho. Ho newa miumbulo minzhi i pfalaho, i tikedzwaho u bva kha tshibveledzwa. U pfectesa lushaka lwa mariwalwa na tshibveledzwa havhudisa. 	Vhuswikeleli ha nth Maraga: 7	<ul style="list-style-type: none"> Phindulo yo dzudzanywa zwavhu di. Marangaphanda na magumo zwavhu di. Mihumbulo na kuhumbulele zwi a tevhelela. Luambo, khalo na tshitaila two lulama nahone two tea ndivho. Likumedzwa lavhu di.

<i>Khoudu 5</i> 60–69%	Vhuswikeleli ho dziaho Maraga: 9 of 10	<ul style="list-style-type: none"> U sumbedza u pfectesa nahone a talutshedza thoho zwavhudi. Phindulo yo dodombedzwa lwa khwine. Minwe miumbulo i pfalaho yo newa, fhedzi hu si yothe nahone i sa tikedziwe nga ndila yo lavhelelwaho. Hu na tsumbo ya u pfectesa lushaka lwa mariwalwa na tshibveledzwa. 	Vhuswikeleli ho dziaho Maraga: 6	<ul style="list-style-type: none"> Tshivhumbeo tshi re khagala na nyelelo ya miumbulo i re na ndunzhendunzhe. Marangaphanda na magumo na dziwe phara zwo dzudzanywa hu na ndunzhendunzhe. Nyelelo ya miumbulo i a kona u tevhelelea. Luambo, khalo na tshitaila vhunzhi hazwo zwo lulama.
<i>Khoudu 4</i> 50–59%	Vhuswikeleli vhu fushaho Maraga: 8	<ul style="list-style-type: none"> U talutshedza thoho lwa khwiñe, a si zwe the zwipida zwo kwamiwaho nga vhuñalo. Hu na dziwe mbuno dici tikedzaho thoho. Mihumbulo minzhi yo tikedzwa fhedzi a hu na vhutanzi vhu pfalaho/tendiseaho. U pfectesa lushaka lwa mariwalwa na tshibveledzwa lwa mutheo. 	Vhuswikeleli vhu fushaho Maraga: 5	<ul style="list-style-type: none"> Hu na dziwe tsumbo dza tshivhumbeo. Phindulo i tahela nyelelo yo dzudzanyiwaho zwavhudi i re na ndunzhendunzhe. Vhukhakhi vhutuku ha luambo, khalo na tshitaila hunzhi zwo tea. Kanzhi hu na ndunzhendunzhe kha dziphara.
<i>Khoudu 3</i> 40–49%	Vhuswikeleli ho linganelaho Maraga: 6 of 7	<ul style="list-style-type: none"> Ndingedzo zwadzo dza u fhindula mbudziso. Mbudziso yo fhindulwa hu na vhudzivha vhutukusa. Mihumbulo a i tutuwedzi nahone hu na u tikedza huñku zwi bvaho kha tshibveledzwa. Mugudi ha ngo vhuya a pfectesa lushaka lwa mariwalwa na tshibveledzwa. 	Vhuswikeleli ho linganelaho Maraga: 4	<ul style="list-style-type: none"> Tshivhumbeo tshi sumbedza u shaea ha vhupulani. Mafhungo ha ngo dzudzanywa lune a tevhekana. Tsumbo dza vhukhakhi ha luambo. Khalo na tshitaila a zwo ngo tea ndivho ya mariwalwa a akademi. Phara dzo khakhea.

<i>Khoudu 2</i> 30–39%	Vhuswikeleli ha fhasi Maraga: 5	<ul style="list-style-type: none"> U pfectesa thoho ha fhasisa. Phindulo yo dala ndovhololo nahone huñwe yo bva. Mihumbulo a si ya vhudzivha, thalutshedzo yo khakheaho/Mihumbulo a i tikedzwi zwi tshi bva kha tshibveledzwa. U pfectesa ha fhasi lushaka lwa mañwalwa na tshibveledzwa. 	Vhuswikeleli ha fhasi Maraga: 3	<ul style="list-style-type: none"> Likumedzwa la fhasi nahone li tahelaho tshivhumbeo tsho pulaniwaho zwi thithisa nyelelo ya muhumbulo. Luambo lwo khakheaho na tshitaila tshi si tshone zwi ita uri zwo niwalwaho zwi si vhe zwa vhukuma nahone tshitaila a tsho ngo tea ndivho ya u niwala ha akademi. Phara dzo khakhea.
<i>Khoudu 1</i> 0–29%	U sa swikelela Maraga: 0–5	<ul style="list-style-type: none"> Phindulo i sumbedza vhuniwe vhushaka na thoho fhedzi mihibulo i a konda u tevhelela nahone/kana yo bva tshothe. U kundelwa kha ndingedzo ya u fhindula mbudziso. Mbuno thukhu dzo lulamaho a dzi na thikhedzo u bva kha tshibveledzwa. U kundelwa u pfectesa lushaka lwa mañwalwa na tshibveledzwa. 	U sa swikelela Maraga: 0–2	<ul style="list-style-type: none"> Zwi a konda u amba arali mbudziso yo fhindulwa. A hu na tsumbo ya tshivhumbeo tsho pulaniwaho hu na thevhekano. Luambo lwa fhasi-fhasi. Tshitaila na khalo zwo khakheaho. A hu na dziphara kana ndunzhendunzhe.